

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНЕ АКЦІОНАРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ІНСТИТУТ

КУРСОВА РОБОТА

З дисципліни:

Психологія особистості

За темою: Загальна характеристика класичного психоаналізу З.Фрейда

Шифр групи:

ІН19-8-24-Б1ПС(4,0з)

Прізвище, ім'я, по батькові
студента:

Косован Марія Олексіївна

Прізвище та ініціали
викладача: Богомолова М. Ю.

Оцінка:

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

Чернівці 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Загальна характеристика класичного психоаналізу З.	
Фрейда.....	4
1.1. Життєвий шлях З.	
Фрейда.....	4
1.2. Формування, розвиток, вплив	
психоаналізу.....	5
1.3. Структура	
особистості.....	13
РОЗДІЛ 2. Теоретичний аналіз наукових	
досліджень.....	17
2.1. Психодинамічний напрямок у теорії особистості З.	
Фрейда.....	17
2.2. Стани невдоволення собою, тривожності і	
занепокоєння.....	19
2.3. Заслуги, недоліки та послідовники	
фрейдизму.....	21
РОЗДІЛ 3. Практичні рекомендації (теоретичне	
обґрунтування).....	23
3.1. Застосування психоаналізу на	
практиці.....	23
3.2. Тлумачення сновидінь по	
Фрейду.....	28
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ	
ДЖЕРЕЛ.....	38

ВСТУП

Психоаналіз займає важливе місце в історії розвитку психологічної науки, оскільки суттєво змінив уявлення про внутрішній світ людини. Його засновник, Зигмунд Фрейд, здійснив революцію у розумінні природи людської психіки, запропонувавши концепцію несвідомого як ключового чинника поведінки людини. До появи психоаналізу психологія значною мірою обмежувалася дослідженням свідомих процесів, тоді як Фрейд довів, що значна частина психічного життя відбувається поза межами свідомості. Актуальність теми дослідження полягає в тому, що психоаналіз продовжує залишатися важливим інструментом у психотерапії, культурології, соціології та навіть у літературознавстві. Його концепції використовуються для аналізу поведінки, мотивації, внутрішніх конфліктів і розвитку особистості. Метою курсової роботи є всебічне дослідження класичного психоаналізу З. Фрейда, аналіз його теоретичних засад, структури психіки, механізмів захисту особистості.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати історичні передумови виникнення психоаналізу.
2. Визначити значення та критику психоаналізу.
3. Розглянути структуру особистості за Фрейдом.
4. Охарактеризувати психосексуальні стадії розвитку особистості та значення.
5. Проаналізувати механізми психологічного захисту людини.

[1, с. 34].

Об'єктом дослідження є класичний психоаналіз З. Фрейда. Предметом дослідження є механізми психологічного захисту людини, значення та критика психоаналізу.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КЛАСИЧНОГО ПСИХОАНАЛІЗУ З.ФРЕЙДА

1.1.ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ З. ФРЕЙДА

Зигмунд Фрейд народився 6 травня 1856 року. Він здобув медичну освіту у Відні та спеціалізувався на неврології. Його ранні дослідження були пов'язані з фізіологією нервової системи, однак поступово він зацікавився психічними розладами.

Важливий вплив на формування його поглядів мало знайомство з дослідженнями Жан-Мартен Шарко, який вивчав істеричні розлади. Саме це сприяло переосмисленню ролі психологічних факторів у виникненні захворювань і стало поштовхом до переходу від суто медичного підходу до більш глибокого аналізу психіки.

Він працював разом із Йозефом Брейєром, з яким розробив метод катарсису. Вони досліджували випадки істерії та дійшли висновку, що симптоми мають психологічне походження. Фрейд змінив погляд на роль сексуальності та дитячих переживань у формуванні психіки дорослої людини.

У 1890-х роках розробив метод "вільних асоціацій" та аналізу сновидінь. У 1900 році вийшла його фундаментальна праця "Тлумачення сновидінь". Довгі роки страждав через рак щелепи, викликаний палінням, але продовжував працювати, незважаючи на неймовірні страждання. У 1938 році, після анексії Австрії нацистською. [2,с.25].

Німеччиною, емігрував до Лондона, де помер у 1939 році.

1.2. ФОРМУВАННЯ, РОЗВИТОК, ВПЛИВ ПСИХОАНАЛІЗУ

Предметом вивчення по Фрейду був аналітичний, новий погляд на психіку людини, її несвідоме. Інколи навіть гріхове (сексуальне) по міркуванні якоїсь кількості людей. Цікаве бачення того, що людина в своїх реперезиваннях складних подій, здатна умовно знову пережити біль і частково чи повністю відпустити. Психоаналіз спочатку з'явився, як спосіб лікування нервових розладів, проте з часом перетворився на широку теоретичну систему, що пояснює особливості функціонування психіки людини. Засновником психоаналізу в його класичній формі був психолог, невропатолог, психіатр З. Фрейд. Його теоретичні погляди були створені під впливом традицій класичного матеріалізму та еволюціонізму в той час, коли вже намітилась криза традиційних уявлень про психічне життя людини, коли з усією очевидністю виявилось, що неможливо розкрити таємницю буття людини, виходячи лише з її природних характеристик. Психоаналіз З. Фрейда був спробою синтезу двох напрямів дослідження природи людини: 1) розкриття психічних спроб поривань внутрішнього світу, змісту поведінки людини; 2) аналізу впливу культурного та соціального середовища на формування психічного життя особистості та її психічних реакцій. [2,с.67]. А це в свою чергу передбачало поглиблене вивчення структури особистості, оскільки, аналізуючи та оцінюючи людську діяльність, Фрейд натикався на такі характеристики поведінки людини, які неможливо було пояснити особливостями її свідомого ставлення до дійсності та до самої себе. Головним у психоаналізі стало виявлення несвідомого, його філософське осмислення та тлумачення. Сучасна психологічна модель соціальної роботи - це модель практики, яка концентрується на внутрішньому світі індивіда і послуговується

принципом згідно з яким дії та поведінка людини відтворюються з процесу мислення, а не з впливів міжособистісних відносин або з ситуації, що навколо. Ця модель використовувалась як метод дослідження психіки і як метод лікування психічно хворих. Використання психодинамічного підходу в роботі з клієнтами полягає в урахуванні типових несвідомих механізмів, що обумовлюють вікові або поведінкові особливості. Психодинамічна модель додала соціальну роботу такими цетровими техніками, як використання, перенесення, контрперенесення, інтерпретації в індивідуальній та груповій роботі з клієнтами. Попри те, що ця модель має вплив на теорію і практику соціальної роботи, вона є й об'єктом серйозної її критики. Останім часом психодинамічний підхід втратив ключові позиції в сучасній зарубіжній практиці соціальної роботи. Поширення психодинамічного підходу залежить від підготовки фахівців, що має відповідати прийнятим у світі стандартам, які передбачають набуття фахівцями власного психодинамічного досвіду. Не малу роль надавалась сновидінням. [2, с. 78] Сон — це стан, у якому я не хочу мати нічого спільного з зовнішнім і відвертаю від нього цікавість. Поринаючи в сон, відступаючи з зовнішнього світу й не реагуючи зовсім на його подразники. Я засинаю, коли втомлююсь від зовнішнього світу. Тож, засинаючи, я кажу йому: “Дай мені спокій, бо я хочу спати”. Натомість дитина каже протилежне: “Я ще не піду спати, я не зморилась, я ще хочу звідати щось нове”. Отож, біологічна функція сну полягає нібито в тому, що він дає відпочинок, а психологічну функцію становить відвертання інтересів від світу.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПСИХОАНАЛІЗУ

Несвідоме є основним поняттям психоаналізу. Воно включає витіснені бажання, страхи та конфлікти, які впливають на поведінку людини. Поняття

несвідомого не варто змішувати з відсутністю усвідомлення внаслідок небажання індивіда розібратися в собі (тобто займатися інтроспекцією). Крім того, несвідоме (підсвідомість) відрізняється від передсвідомості (наприклад, певні спогади), зміст якого може бути усвідомленим.

Несвідомі процеси неможливо виявити простим зусиллям волі; їхнє розкриття вимагає використання особливих прийомів, таких як вільні асоціації, інтерпретація сновидінь, різні методики цілісного вивчення особистості (у тому числі проєктивні тести), гіпноз. [9, с. 34]

Фрейд вважав, що психіка має кілька рівнів. Частина інформації усвідомлюється безпосередньо, інша — може бути легко відтворена, а ще одна залишається недоступною для прямого усвідомлення. Саме останній рівень має найбільший вплив на поведінку.

Регуляція психічної діяльності відбувається за певними принципами. Зокрема, людина прагне отримати задоволення та уникнути напруження, однак водночас змушена враховувати умови реального світу. Це створює внутрішню динаміку, яка визначає її дії. [4, с. 77]

Фрейд виділив три рівні психіки:

- свідоме;
- передсвідоме;
- несвідоме.

Психічна діяльність регулюється такими принципами:

- принцип задоволення;
- принцип реальності;
- принцип сталості.

Класичний психоаналіз Зигмунда Фрейда — це психологічна теорія і метод лікування, який пояснює поведінку людини через несвідомі процеси, внутрішні конфлікти та дитячий досвід. [10, с. 532]

Фрейд виділив п'ять стадій розвитку особистості, кожна з яких має свої особливості:

1. Оральна стадія (0–1 рік). Головне джерело задоволення: рот. У немовлят світ пізнається через рот: смоктання, кусання, жування, плач. Що відбувається: Дитина отримує задоволення від годування (грудне молоко або пляшечка). Формується базова довіра до світу (чи безпечний він).

Можливі наслідки фіксації (за Фрейдом):

- Надмірна залежність від інших
- Звичка «заїдати» стрес
- Говорливість або пасивність

2. Анальна стадія (1–3 роки). Головне джерело задоволення: контроль над дефекацією (сфера туалетного навчання). Що відбувається: Дитину привчають до горщика. Вперше з'являється поняття самоконтролю. Конфлікт між бажанням і правилами дорослих. [4, с. 122]

Формування рис:

- Самостійність
- Акуратність
- Або протест, впертість

Фіксація може проявлятися так:

- Надмірна педантичність, перфекціонізм
- Або, навпаки, хаотичність, неорганізованість

3. Фалічна стадія (3–6 років). Головний фокус: статеві органи (усвідомлення статевої різниці). Ключова ідея Фрейда: формування перших емоційних прив'язаностей до батьків. Що відбувається: Дитина помічає різницю між хлопчиками і дівчатками. Формуються складні емоційні стосунки з батьками. Виникає суперництво з батьком/матір'ю (у психоаналізі це описується, як Едіпів комплекс у хлопчиків і комплекс Електри у дівчаток).

Результат розвитку:

- Формування статевої ідентичності особистості
- Розуміння в повній мірі соціальних ролей

4. Латентна стадія (6–12 років). Головна особливість: відносний «спокій» сексуальної енергії. Що відбувається: Сексуальні імпульси приглушені. Дитина зосереджується на навчанні, друзях, хобі. Розвиваються соціальні навички.

Важливо:

Це період накопичення знань і формування інтелектуальних здібностей.

5. Генітальна стадія (з 12 років і далі). Головне джерело задоволення: зрілі стосунки та сексуальність. Що відбувається: Активується статеве дозрівання. Формуються романтичні та зрілі міжособистісні стосунки. Людина вчиться будувати партнерство. [4, с. 123]

Фрейд пояснював розвиток особистості через послідовність етапів, кожен із яких пов'язаний із певною зоною отримання задоволення та специфічними переживаннями.

На ранньому етапі життя головну роль відіграють процеси, пов'язані з харчуванням і тілесним комфортом. У цей період формується базове відчуття безпеки та довіри до світу.

Наступний етап пов'язаний із засвоєнням контролю над власною поведінкою. Дитина вчиться регулювати свої дії відповідно до вимог дорослих, що сприяє розвитку самостійності або, навпаки, протестних реакцій.

У подальшому виникає інтерес до власної статевої ідентичності та формуються перші складні емоційні зв'язки з батьками. Це важливий період для розвитку соціальних ролей і самосприйняття.

Після цього настає відносно спокійний період, коли основна увага приділяється навчанню, спілкуванню та розвитку здібностей.

Останній етап характеризується становленням зрілих міжособистісних стосунків і здатністю до відповідальності, що свідчить про завершення формування особистості. [11, с. 226]

Зріла особистість здатна до любові, відповідальності та стабільних стосунків.

Механізми захисту — це несвідомі способи зниження тривоги.

Основні механізми:

-
- витіснення — усунення неприйнятних думок;
 - проекція — приписування власних почуттів іншим;
 - регресія — повернення до дитячих форм поведінки;
 - сублімація — перетворення енергії в соціально прийнятну діяльність;
 - раціоналізація — логічне пояснення поведінки;
 - заперечення — відмова приймати реальність. [5, с. 13]

Для зменшення внутрішньої напруги людина використовує різні несвідомі способи психологічного захисту. Вони дозволяють зберігати емоційну рівновагу та уникати надмірного стресу.

Одним із таких механізмів є усунення неприємних думок із свідомості. Також людина може приписувати власні переживання іншим, не усвідомлюючи їх як свої. У деяких випадках спостерігається повернення до більш простих форм поведінки, характерних для ранніх етапів розвитку.

Іншим способом є переорієнтація внутрішньої енергії на діяльність, яка є соціально прийнятною. Крім того, людина може намагатися логічно пояснити власні вчинки, навіть якщо їхні справжні причини залишаються прихованими. Іноді ж відбувається повне заперечення ситуації, що викликає дискомфорт.

Метод лікування (психоаналіз). Фрейд використовував:

- вільні асоціації (говорити все, що спадає на думку)
- аналіз сновидінь
- аналіз помилок мовлення (обмовки)
- інтерпретацію витіснених конфліктів

Перенесення — перенесення почуттів на терапевта.

Психоаналіз зазнав критики через недостатню наукову перевіреність, суб'єктивність та надмірну увагу до сексуальних факторів. [1, с. 33].

Однак він залишається важливим етапом у розвитку психолог. Психоаналіз вплинув на:

- психологію;
- психотерапію;
- мистецтво;
- літературу;
- кінематограф.

Його ідеї використовуються і сьогодні.

1.3. СТРУКТУРА ОСОБИСТОСТІ

Зигмунд Фрейд запропонував тричленну модель особистості, яка складається з таких компонентів:

- Воно (Id)
- Я (Ego)
- Над-Я (Superego)

Ці три системи не існують окремо, а взаємодіють між собою, формуючи поведінку людини.

2. Воно (Id) — первинна структура особистості

Загальна характеристика

«Воно» є найдавнішою і найпримітивнішою частиною психіки, яка формується з народження. Воно повністю знаходиться у сфері несвідомого і не підкоряється логіці чи моральним нормам. [12, с. 346]

Принцип роботи

Воно діє за принципом задоволення: головна мета — негайне задоволення потреб і зниження напруги. Людина на рівні «Воно» прагне уникнути дискомфорту і отримати миттєве задоволення.

Основні інстинкти

Фрейд виділяв два базові інстинкти:

- Ерос (інстинкт життя) — включає сексуальні потяги, прагнення до виживання, задоволення, творчості.

- Танатос (інстинкт смерті) — проявляється через агресію, руйнівні тенденції, прагнення до повернення в стан спокою.

Особливості «Воно»:

- діє несвідомо;
- не враховує реальність;
- не знає моралі;
- прагне миттєвого задоволення.

Наприклад, дитина, яка плаче і вимагає їжу, керується саме «Воно». [3, с. 233].

3. Я (Ego) — раціональна частина особистості

Загальна характеристика

«Я» формується на основі «Воно» у процесі взаємодії з реальним світом. Воно є посередником між інстинктивними бажаннями та вимогами суспільства.

Принцип роботи

«Я» діє за принципом реальності. Це означає, що людина враховує умови навколишнього світу і намагається задовольнити свої потреби соціально прийнятними способами.

Функції «Я»:

- контроль імпульсів «Воно»;
- прийняття рішень;
- планування поведінки;
- адаптація до соціального середовища.

Особливості «Я»:

- частково свідоме;
- логічне і раціональне;
- враховує наслідки дій;
- регулює внутрішні конфлікти.

Наприклад, якщо людина голодна, але знаходиться на роботі, «Я» дозволяє їй дочекатися обіду, а не одразу діяти імпульсивно.

4. Над-Я (Superego) — моральна структура

Загальна характеристика

«Над-Я» формується в процесі виховання, засвоєння соціальних норм, правил і цінностей. Воно є носієм моральності та совісті. [13, с. 78]

Структура «Над-Я»:

- совість — внутрішній контроль, що викликає почуття провини;
- ідеальне Я — уявлення про те, якою людина «повинна бути».

Функції «Над-Я»:

- оцінка поведінки з точки зору моралі;
- формування почуття провини або гордості;
- контроль імпульсів «Воно»;
- формування ідеалів і норм поведінки.

Особливості «Над-Я»:

- базується на соціальних нормах;
- може бути як свідомим, так і несвідомим;
- часто конфліктує з «Воно».

Наприклад, людина може відчувати провину за бажання, які суперечать її моральним переконанням.

5. Взаємодія компонентів особистості

Фрейд вважав, що психічне життя людини — це постійна боротьба між трьома структурами:

- «Воно» прагне задоволення;
- «Над-Я» встановлює заборони;
- «Я» намагається знайти компроміс. [3, с. 237]

Приклад конфлікту:

Людина хоче висловити агресію (Воно), але розуміє, що це соціально неприйнятно (Над-Я). У результаті «Я» шукає інший спосіб розрядки, наприклад, через спорт або розмову.

Фрейд розглядав особистість як систему, що складається з кількох взаємопов'язаних компонентів, які постійно взаємодіють між собою.

Найбільш первинною складовою є частина психіки, що керується інстинктами та прагне негайного задоволення потреб. Вона не враховує ні реальність, ні соціальні норми.

Інший компонент виконує функцію посередника між внутрішніми бажаннями та зовнішніми обставинами. Саме він допомагає людині діяти раціонально, планувати поведінку та адаптуватися до навколишнього середовища.

Третя складова пов'язана з моральними нормами та цінностями, які засвоюються в процесі виховання. Вона контролює поведінку, формує почуття відповідальності та впливає на оцінку власних вчинків.

РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.

2.1 ПСИХОДИНАМІЧНИЙ НАПРЯМОК У ТЕОРІЇ ОСОБИСТОСТІ З. ФРЕЙДА

Психічний детермінізм. Фрейд вважав, що душевне життя - це послідовний безупинний процес. Закон збереження енергії застосовується до нього так само, як і до всіх інших процесів. Кожна думка, почуття і дія мають свою причину, викликаються свідомим або несвідомим наміром і визначаються попередньою подією. У випадку коли деякі прояви душевного життя “здаються” виниклими безпричинно, спонтанно, Фрейд шукає і знаходить приховані зв'язки, що поєднують один напрямок душевного життя з іншим.

Свідоме, передсвідоме, несвідоме.

У душевному житті Фрейд виділяє три рівні: свідомість, передсвідомість і підсвідомість (несвідоме), пов'язуючи усі психічні процеси між собою по горизонталі і по вертикалі. До несвідомого належать багато інстинктів, узагалі недоступні свідомості, а також думки і почуття, піддані “цензурі”, яка розділяє свідомість і несвідоме та виконує дві функції:

- 1) витісняє в царину несвідомого неприйнятні та засуджувані особистістю власні почуття, думки і поняття;
- 2) чинить опір активному несвідомому, що прагне проявитися у свідомості.

Думки і почуття, піддані “цензурі”, не втрачені, але не допускаються до спогадів, і тому виявляються у свідомості не прямо, а опосередковано: в обмовках, описах, сновидіннях, помилках пам'яті, неврозах, нещасливих випадках, захворюваннях і т. ін. Відбувається також сублимація несвідомого - заміщення заборонених потягів соціально прийнятними діями. [14, с. 435]

Те, що ми звикли називати свідомістю, являє собою, образно кажучи, айсберг, велику частину якого займає несвідоме. У цій нижній частині айсберга і

знаходяться основні запаси психічної енергії, спонукання й інстинкти.

Передсвідомість - частина несвідомого, розташованого між свідомістю і власне несвідомим, що може стати свідомістю, будучи “складом” пам'яті, у якому свідомість має потребу при виконанні своєї повсякденної роботи.

Спонукання, інстинкти і принцип рівноваги. Інстинкти - це сили, що спонукають людину до дії. Фізичні аспекти, інстинкти, Фрейд називав потребами, психічні - бажаннями. Інстинкт містить компоненти: джерело (потреби, бажання), мету, імпульс та об'єкт. Мета інстинкту полягає в зменшенні потреби і бажання, тобто їх задоволенні. Імпульс інстинкту - це ті енергія, сили або напруження, що використовуються для задоволення інстинкту. Об'єкт інстинкту - це предмети або дії, що задовольняють початкову мету. Людина, яка відчуває потребу, буде продовжувати пошукову діяльність доти, поки не задовольнить цю потребу і пов'язане з нею напруження. Напруження змінюється релаксацією, релаксація - напруженням... І так до безкраю. При цьому мова йде не тільки про безпосередньо фізіологічні потреби, але й про потреби, наприклад, опікувати когось, домінувати, панувати, залежати, страждати, спілкуватися і т. д. [15, с. 375]

2.2 СТАНИ НЕВДОВОЛЕННЯ СОБОЮ, ТРИВОЖНОСТІ І ЗАНЕПОКОЄННЯ.

Вони часто виникають у людини, є, за Фрейдом і концепціями неофрейдистів, суб'єктивним, емоційно забарвленим відбитком боротьби “ВОНО” і “Над-Я” у свідомості людини.

Намагаючись позбутися цих неприємних емоційних станів, людина за допомогою “Я” виробляє в себе так звані захисні механізми. Ось деякі з них:

1. *Заперечення.* Коли реальна дійсність для людини дуже неприємна, вона “закриває на неї очі”, вдається до заперечення її існування або намагається знизити серйозність загрози для її “Над-Я”. Одна з найбільш поширених форм

такої поведінки - неприйняття, заперечення критики на свою адресу з боку інших людей, утвердження, що того, що критикується, насправді не існує. У деяких випадках таке заперечення відіграє певну психологічну захисну роль, наприклад, тоді, коли людина дійсно серйозно хвора, але не приймає, заперечує цей факт. Тим самим вона знаходить у собі сили продовжувати боротьбу за життя. Проте частіше усього заперечення заважає людям жити і працювати, оскільки, не визнаючи критики на свою адресу, людина і не намагається позбутися від вад, що піддаються справедливій критики.

2. *Заглушування*. На відміну від заперечення, яке здебільшого належить до інформації, що надходить ззовні, заглушування стосується блокування з боку “Я” внутрішніх імпульсів і загроз, що йдуть від “Над-Я”. У цьому випадку неприємні зізнання самому собі та відповідні переживання наче витісняються зі сфери свідомості. Відомі випадки зовнішньо нез'ясованого забування, що не супроводжуються вираженими психічними розладами, є прикладами активної роботи несвідомого механізму заглушування.

3. *Раціоналізація*. Це спосіб розумного виправдання будь-яких вчинків і дій, що суперечать моральним нормам і викликають занепокоєння. Звернення до раціоналізації характерне тим, що виправдання вчинку знаходиться звичайно вже після того, як його зроблено. Найбільш типові прийоми раціоналізації такі: а) виправдання своєї нездатності що-небудь зробити небажанням це робити; б) виправдання зробленої небажаної дії “об'єктивними” обставинами.

4. *Формування реакцій*. Іноді люди можуть приховувати від самих себе мотиви власної поведінки за рахунок їх заглушення через особливо виражений і свідомо підтримуваний мотив протилежного типу. Наприклад, несвідома ворожість до дитини може виражатися в нарочистій увазі до неї. Така тенденція одержала назву “формування реакції”. [16, с. 55]

5. *Проекція*. Всі люди мають небажані властивості і риси особистості, які вони

неохоче визнають, а частіше - зовсім не визнають. Механізм проєкції виявляє свою дію в тому, що власні негативні якості людина несвідомо приписує іншій особі, причому, як правило, у перебільшеному вигляді.

6. *Інтелектуалізація*. Це своєрідна спроба піти від емоційно загрозливої ситуації шляхом відстороненого обговорення її в абстрактних інтелектуалізованих термінах. [8, с. 320]

7. *Заміщення*. Воно виражається в частковому, непрямому задоволенні неприйняттого мотиву яким-небудь морально припустимим способом.

Якщо ці й інші захисні механізми не спрацьовують, ті незадоволені імпульси, що виходять з “ВОНО”, дають про себе знати в закодованій, символічній формі, наприклад у сновидіннях, описах, обмовках, жартах, дивностях поведінки людини аж до появи патологічних відхилень.

Самосвідомість людини Фрейд порівнював з вершиною айсберга, вважаючи, що лише незначна частина того, що насправді відбувається в душі людини і характеризує її як особистість, актуально нею усвідомлюється. Тільки невеличку частину своїх вчинків людина здатна правильно зрозуміти і пояснити. Основна ж частина її досвіду й особистості знаходиться поза сферою свідомості, і тільки спеціальні процедури, розроблені в психоаналізі, дозволяють проникнути в свідомість.

2.3. ЗАСЛУГИ, НЕДОЛІКИ ТА ПОСЛІДОВНИКИ ФРЕЙДИЗМУ Мета психоаналітичної терапії, за скромними словами Фройда, «перетворити надмірні страждання неврозу в нормальні, звичайні моменти повсякденності». Недоліком фройдизму є перебільшення ролі сексуальної сфери в житті та психіці людини, яка постає в основному як біологічна сексуальна істота, що перебуває в стані безперервної таємної війни з суспільством. Це змушує пригнічувати сексуальні потяги. Тому навіть послідовники Фройда, неофройдисти, відштовхуючись від

основних постулатів ученого про несвідомість, скерували свої погляди в напрямі обмеження ролі сексуальних потягів у поясненні психіки людини. Несвідоме наповнювали новим змістом. Місце нереалізованих сексуальних потягів посіли колективне несвідоме («архетипи»), виражене в міфології, релігійній символіці, мистецтві та передане у спадок (К.Г. Юнг), прагнення до влади внаслідок відчуття неповноцінності (А. Адлер), неможливість досягти гармонії зі соціальною структурою суспільства і відчуття самотності, яке при цьому виникає (Е. Фромм) та інші психоаналітичні механізми відторгнення особистості від суспільства. [7, с. 45]. Отже, людина з погляду фройдизму – суперечлива, початково гріхозна, така, що мучиться, невротична і конфліктна істота. Заслуга Фрейда в тому, що він привернув увагу вчених до серйозного вивчення несвідомого в психіці, уперше виокремив і почав вивчати внутрішні конфлікти особистості. Цей напрям, засвоївши основні схеми й орієнтації ортодоксального психоаналізу, переглянув базову для нього категорію мотивації. Вирішальну роль було відведено впливам соціокультурного середовища та його цінностям. Уже Альфред Адлер прагнув обґрунтувати несвідомі комплекси особистості соціальними чинниками. Підхід, який накреслив Адлер, розвинула група дослідників, яких традиційно називають неофройдистами. Те, що Фрейд пояснював особливостями біології організму, закладеними в ньому потягами, неофройдисти пов'язували з вращенням індивіда в культуру, яка історично склалася. Ці висновки було зроблено на значному антропологічному матеріалі, почерпнутому під час вивчення обрядів і звичаїв племен, далеких від західної цивілізації. Лідером неофройдизму традиційно вважають Карен Хорні (1885–1953). Вона, спираючись на психоаналітичну практику, доводила, що всі конфлікти, які виникають у дитинстві, породжені стосунками дитини з батьками. Саме через характер цих взаємин в дитини виникає банальне відчуття тривоги, яке відображає її безпорадність у потенційно ворожому світі. Невроз – це ніщо

інше, як реакція на тривожність. Збочення та агресивні тенденції, які описав Фройд, є не причиною неврозу, а його результатом. Невротична мотивація набуває трьох напрямів: рух до людей як потреба в любові, рух від людей як потреба в незалежності та рух проти людей як потреба у владі (ненависть, яка породжує протест та агресію). Пояснюючи неврози, їхній генезис і механізми розвитку конкретним соціальним контекстом, неофройдисти критикували капіталістичне суспільство як джерело відчуження особистості, втрати нею своєї ідентичності, забування свого Я тощо. [7, с. 46].

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ (ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ)

3.1 ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОАНАЛІЗУ НА ПРАКТИЦІ

Психоаналіз — це певний метод лікування хворих, і зразу ж подати приклад, наскільки в його царині майже все відбувається цілком по-іншому, а часто і просто навпаки, ніж узагалі в медицині. Адже в інших галузях медицини, застосовуючи на хворому нові для нього лікувальні методи, ми здебільшого приховуємо від пацієнта труднощі, з якими вони пов'язані, і, сповнюючи надією, запевняємо в успіху лікування. Гадаю, ми маємо на те право, бо таким своїм поведженням підвищуємо ймовірність одужання. Та беручись лікувати невротика психоаналітичним методом, ми поводимось інакше. Ми вказуємо хворому на труднощі лікування, на його затяжний характер, на зусилля і жертви, яких воно потребує; а про наслідки лікування кажемо, що не можна по-обіцяти чогось певного, успіх залежить від поведінки пацієнта, від його розуміння, податливості й витримки. В нас, звичайно, є слушні підстави для такого нібито цілком відмінного поведження, і, можливо, згодом ви їх зрозумієте.

Метод вільних асоціацій. Отже, Фрейд замінив гіпноз новим методом, який ліг в основу психоаналізу. В результаті з'ясувалося, що травматичні події, афективні переживання, нездійснені мрії тільки по видимості зникають з психіки. Насправді вони піддаються витісненню - активному видаленню зі свідомості в сферу підсвідомого. В ході лікування психоаналітик спільно з пацієнтом усвідомлено і цілеспрямовано усувають захворювання або стан психологічного дискомфорту. За часів З. Фрейда пацієнт лежав на кушетці, а психоаналітик сидів у головах таким чином, щоб пацієнт не бачив виразу його обличчя. Лікар

цікавився в процесі бесіди самопочуттям і переживаннями пацієнта, які той мав в ситуаціях неспання і сну. [6, с.89]

Такі бесіди в ідеалі повинні носити довірчий, сповідальний характер. Передбачається, що пацієнт гранично відкритий, поводить розкуто і, не зважаючи ні на які обмеження, висловлює все, що приходить йому в голову. Однак насправді пацієнт свідомо чи несвідомо чинить опір психоаналітика. Опір - це процес блокування тих спогадів, уявлень і переживань, які міцно "загрузли" в підсвідомості і не поспішають перелити в свідомість. Опір виявляється в формах не усвідомлювати протидії людей повсякденному усвідомленню витісненого, а отже, власним одужанням. У несвідомому сконцентровані витіснення сексуальні і агресивні потягу, різні імпульси. Але чому пацієнт чинить опір? По-перше, тому, що він не хоче в глибинах своєї свідомості заново переживати неприємні ситуації, а по-друге, він вже "обжився" зі своїми продуктами витіснення. Це і породжує опір.

Виявлення опору свідчить про наявність психічного конфлікту. Однак, як правило, в плавному перебігу бесіди пацієнт, сам того не усвідомлюючи, "проговорюється", тобто мимоволі вимовляє ті фрази і слова, які прямо або опосередковано вказують на виникаючі у нього думки. Систематизація, аналіз цих думок і асоціацій може показати причину, джерело і характер захворювання або тривоги.

Психоаналітик уважно стежить за промовою пацієнта. Тут мають значення тема бесіди, темп мови, лексика, застереження, заминки. Скажімо, пацієнт розповідає: "Коли я зрозумів, наскільки я йому зобов'язаний, я тоді подарував йому спальню, тобто, вибачте, шаблю". Чому тут народилася обмовка? Або інший приклад: політичний діяч каже про свого суперника: "Він старий!", - хоча різниця у віці не так вже й значна. В даному випадку пацієнту хочеться виглядати молодим, він несвідомо проговорюється про це.

Після аналізу вільних асоціацій психоаналітик намагається підвести пацієнта до суті його проблем. Він намагається допомогти своєму співрозмовнику усвідомити несвідомі причини його страждань, їх реальний зміст і справжню цінність. Саме цей процес і має фактичний психотерапевтичний ефект. Метод вільних асоціацій в будь-якому варіанті допомагає пацієнтові, полегшує його страждання. Люди часто не мають ні можливості, ні звички обдумувати свої думки, аналізувати свої переживання. Вільне виклад тих станів, які мучать пацієнта, завжди має позитивний результат. Цей метод вважається основним методом психоаналітичної терапії.

Перший з цих нелюбих постулатів психоаналізу проголошує: психічні процеси самі по собі неусвідомлювані, усвідомлюються тільки поодинокі акти і фрагменти цілісного психічного життя. [5, с. 14]

3.2. ТЛУМАЧЕННЯ СНОВИДІНЬ ПО ФРЕЙДУ

Сновидіння завжди викликали інтерес у людей: ймовірно, їх тлумачення віддавалися в печерах наші вельми віддалені предки. Тлумачення сновидінь було одним з вищих жрецьких мистецтв. Наукові теорії сновидінь виникли набагато пізніше, причому вони базувалися на картезіанському поділі. Наука XIX століття прагнула зрозуміти фізіологічні механізми сну і відкинула всі ці тлумачення як стародавні забобони. Познайомившись з науковими теоріями свого часу, Фрейд приходить до висновку, що в древніх віруваннях більше істини, ніж у всіх цих теоріях. Сновидіння мають сенсом, значенням, а воно не вкладається в каузальні пояснення, але вимагає тлумачення. Сновидіння є символічними, і ми здатні їх зрозуміти шляхом відкриття прихованого змісту за явним. Фрейд заперечує теорії фізіологів і медиків, які вважали сновидіння безглуздими або зводили сні до реакцій на зовнішні подразнення. Фізіологічно, сновидіння є проміжний стан між неспанням і сном без сновидінь. Останній являє собою стан абсолютного спокою, коли ми «відключаємося» від зовнішнього світу. Фрейд порівнює

сновидіння зі «снами наяву», психотичними галюцинаціями, гіпнотичним «сном» - дії під час гіпнозу порівнюються з сомнамбулічному діями сновид. Біологічну функцію сновидінь він бачив в тому, що вони зберігають наш нічний відпочинок. Фрейд посилається на те, як зовнішні роздратування перетворюються в образи сновидіння (дзвінок будильника в дзвін дзвонів або щось подібне), так само як тілесні потреби стають приводом для сцен сновидіння (повний сечовий міхур викликає наші пошуки туалету уві сні). [17, с. 137] Крім фізичних подразнень є психічні - іноді через них виникає безсоння. У лекціях 1915-1916 років Фрейд казав так: «Сновидіння, будучи реакцією на психічне роздратування, має бути рівнозначно звільненню від цього роздратування, так що воно усувається, а сон може тривати ... сновидіння є не порушником сну ... а оберігає його, усуває порушення сну. Правда, нам здається, що ми краще спали б, якби не було сновидіння, але ми не праві; в дійсності без допомоги сновидіння ми взагалі б не спали. Йому ми зобов'язані, що проспали хоча б і так. Воно не могло трохи не перешкодити нам, подібно нічному сторожу, який не може зовсім не шуміти, проганяючи порушників спокою, які хочуть розбудити нас шумом. Таким чином, сновидіння корисно організму як «захисник сну», «нічний сторож», що усуває порушують спокій психічні роздратування шляхом задоволення потягів, що проникають в психіку зсередини. У пильнуванні ми прагнемо реалізовувати їх діями, але в стані сну моторні центри відпочивають, шлях дії закритий, а тому психіка задовольняється «галюцинаторним задоволенням».

Слід зазначити, що сучасні нейрофізіологічні дослідження хоча б частково спростовують ці положення Фрейда. Перш за все це відноситься до його тези про те, що сновидіння є «охоронець» сну від зовнішніх збуджень. Фізіологи встановили, що сомнамбулічному дії, на які Фрейд нерідко посилався у зв'язку з

гіпнозом, відбуваються в період так званих «довгих хвиль», тобто коли нам нічого не сниться. Сновидіння приходять після 90 хвилин сну. [18, с. 456]

«Довгих хвиль» під час «парадоксального сну». В цей період - приблизно 20 хвилин - енцефалограми схожі з станами неспання, присутні швидкі рухи очей. Всього за ніч нам 4-5 разів сняться сни, тобто в середньому до 20% нічного часу. За своїми фізіологічними параметрами ці стани можна порівняти з станами галюцинацій в денний життя. Філогенетично «швидкі» сни з'являються разом з теплокровними тваринами. У птахів вони дуже короткі (кілька секунд), у ссавців вони тривають, як і у людей, приблизно чверть нічного часу. Нам не відомо, що сниться сороку, жирафу або кішці. Навряд чи їх сновидіння є виконаннями бажань - витіснених в несвідоме потягів у них, здається, не знаходять і психоаналітики. Фахівці, спостерігаючи за поведінкою тварин під час сну і після нього, говорять про те, що уві сні відбувається як би «перепрограмування»: між генетично закладеними програмами і реакціями на середу у тварин завжди існує певний «зазор», і сновидіння сприяють адаптації. В принципі така трактування не суперечить деякими версіями психоаналізу, зокрема юнгіанської аналітичної психології. Але діалог між нейробіологами і психоаналітиками на сьогоднішній день утруднений абсолютно різним підходом до сновидінь. Нейробіологи стверджують, що «сни наяву», галюцинації, мають мало спільного зі сновидіннями. «Подібний діалог не представляє великого інтересу, оскільки трохи фрейдовських гіпотез знайшло підтвердження в нейропсихології», - такий висновок більшості фізіологів.

Однак, фізіологія і нейропсихологія мало що говорять нам про значущість сновидінь для людського життя. З точки зору фізіології, це залишається таємницею, та вона й не покликана розгадувати такі таємниці. Незалежно від генезису сновидінь і їх ролі в еволюції, вони утворюють цілий світ практично для кожної людини. Сни сняться людям щодня протягом двох годин, нерідко

вони повторюються, показуючи нам якусь альтернативну реальність, в якій ми завжди беремо участь. Це не картинки, не "фільм», який ми спостерігаємо з боку. Коли ми прокидаємося, то відрізняємо сні від дійсності - «це був лише сон». Але поки він сниться, саме в цій іншій реальності ми живемо і діємо (лише вкрай рідко трапляються так звані *rives*, коли ми уві сні знаємо, що це «лише сон»). Сон переживається як дійсність, в якій ми подорожуємо, діємо, насолоджуємося або чогось боїмося. Прокинувшись, ми згадуємо, що багато уві сні належить нашій денний дійсності: це синтез буття і небуття, реальності і ірреальності. Але цей світ небуття вступає у взаємодію з моїм денним світом, навіть якщо я цього не усвідомлюю і не прислухаюся до «голосу» сновидінь. [19, с. 90]

Запам'яталося сновидіння входить в мій душевний світ, розглядається в перспективі мого денного свідомості як одне з змістів, поряд з моїми фантазіями і навіть самими реальними проектами. Навряд чи бізнесмен, якому наснилося, що його надуває діловий партнер, залишить сон без уваги. Особа іншої статі, несподівано опинилося еротично значущим в сновидінні, буде трохи інакше сприйматися і в денний життя. Сенси сновидінь і денний реальності переплітаються, ірреальне хоча б частково стає реальним для нас. Перспектива мого бачення реальності змінюється, оскільки сновидіння дає іншу конфігурацію, а денний світ втрачає свій само собою зрозумілий характер. Мабуть, саме з цим пов'язана цілющість тлумачення сновидінь: нам як би відкриваються двері в інший можливий світ.

Не випадково уві сні приходить рішення денних проблем; деякі найбільші вчені приходили до видатних відкриттів уві сні, і ніяка фізіологія не пояснює нам того, як це відбувається. Світ сновидінь є світом не одних причинно-наслідкових зв'язків, а світом смислів. Значення сновидіння часто незрозуміло, проте тлумачення не приходить ззовні, з сонника або від психоаналітика: сам сновидець знає, що сон мав сенс і якимось пов'язаний з його життям, хоча не знає

як саме. Поки психоаналітик нав'язує свою інтерпретацію, він нічого не добивається як психотерапевт - пацієнт повинен сам прийти до тлумачення, тобто перевести мову образів на мову свідомості і з'єднати вислизають смисли сновидіння зі смислами денного життя. Переказати сон настільки ж важко, як передати словами музику: в чужий сон нам не проникнути, він завжди індивідуальний. Уже запам'ятовування сну є його інтерпретація і трансформація. [20, с. 87]

Погляд на сновидіння, як на абсолютно автономний, так би мовити, «природний» процес, є спрощеним. Уже те, як ми запам'ятовуємо і тим самим добудовуємо сни (надаючи їм якусь структуру), залежить від культури. «Цілком очевидно, - писав Ю. М. Лотман, - що архаїчний людина володіла набагато більшою культурою сну, тобто, ймовірно, бачив сни і запам'ятовував їх набагато більше пов'язаними! Не можна забувати і того, що шаманська культура, безперечно, мала технікою управління снами, не кажучи вже про системи їх зв'язкових переказів і інтерпретацій. Сновидіння є простір знаків з невизначеними значеннями, які уточнюються і закріплюються шляхом інтерпретації. І шаман, і ворожка, і жрець давнього храму, і психоаналітик виступають в ролі перекладачів образного «мови» сновидінь на мову словесної комунікації. І якщо в одній культурі сон є передбачення подій, то в інший він стає виразом пригнічених потягів. Для того, щоб виникла психоаналітична трактування сновидінь, потрібно радикальна зміна культури. «Сон-передбачення - вікно в таємниче майбутнє - змінюється поданням про сон як шляху всередину самого себе. Щоб змінилася функція сну, треба було змінити місце таємничого простору. З зовнішнього воно стало внутрішнім. Але таке переміщення задається культурою, що накладає свої форми на, здавалося б, абсолютно індивідуальні явища. Що може бути більш неповторного, ніж сон, який ніколи не присниться нікому іншому, але в той же самий час способи включення образів

сну в денну реальність задані методом «перекладу». Фрейд був творцем нового способу переказу - на «кушетці» - і тлумачення сновидінь, форми їх свідомої організації, наївно вважаючи, ніби самі сни говорять в дусі його теорії. Елементи сновидіння утворюються з «всієї маси думок» по складним асоціативним ланцюжках в силу «роботи сну». Ці «думки сну» подібні до тих думок, які є в стані - в сновидінні вони просто спотворюються; утворюють інші комбінації. «Думки сну» містять в собі судження, умовиводи, критику, іронію і т.д. [21, с. 78] Скажімо, сновидіння стає абсурдним, коли в які ховаються за ним думках як елемент є судження: «Це безглуздо», коли, як пише Фрейд, одна з цих думок «супроводжується критикою і іронією». Самі ці приховані думки у психічно нормальних людей «ніколи не носять абсурдного характеру». Робота сну створює абсурдну сновидіння лише в тому випадку, «коли зображенню в ньому підлягає критика, іронія і глузування, наявна в наявності в думках».

Тим самим «несвідоме мислення» виявляється практично рівним за своїм обсягом нашому денному мислення і навіть перевершує його, оскільки містить в собі і витіснені заборонені думки, пам'ять про раннє дитинство і взагалі все нами забуте. Якими б не були причини такого погляду, «несвідоме мислення» у нього ґрунтовно «логізовано»: йому належать судження і умовиводи, критика і іронія. Але все це в денний життя є у мислячого суб'єкта. Якщо несвідоме є якийсь двійник нашого Я, то не зовсім зрозумілий його статус. Фрейд негативно ставився до перетворення несвідомого в потаємний «дух», втілення мудрості (на кшталт «Самотності» Юнга), але і біологічно заданих потягам важко приписати іронічні судження і критичні висновки. Якщо це те ж саме Я, то уві сні воно не знає того, що знає вночі. Цензор повинен вже заздалегідь знати, що саме він забороняє, а несвідомі потяги повинні бути розумнішими і хитрішими цензора, щоб його час від часу обманювати. Щоб пояснити витіснення і діяльність цензури, Фрейд надалі ввів інстанцію «Над-Я», але притаманна несвідомому

«хитрість розуму» все одно залишається непоясненим: «думки сну» важко одночасно вважати репрезентації інстинктивного потягу і критичними судженнями. У «Тлумаченні сновидінь» «несвідоме мислення» здійснює досить складні математичні підрахунки, вміє дотепно грати словами і т.д. Та й згодом Фрейд казав щось подібне: «Матеріал, що є в розпорядженні робота сновидіння, полягає ж з думок, деякі з яких можуть бути непристойними і неприйнятними, але вони правильно утворені і виражені»; або: «Приховані думки - це не що інше, як відомі нам свідомі думки в стані неспанья». В такому випадку, вихідним матеріалом є саме думки, а не потягу - деякі з цих думок представляють потягу, будучи «непристойними»; несвідоме виявляється складом «думок», включаючи і деякі заборонені.

Це явно «не стикується» з цілим рядом положень фрейдівської теорії. По-перше, несвідомі процеси архаїчні, вони ведуть нас до раннього дитинства, а то і до тварин предкам. У сновидінні відбувається регресія до давнього і далеко не раціональному минулого. По-друге, в сновидінні падає інтерес до зовнішнього світу, наша психіка зачиняється в самій собі і «вільний від усіх етичних уз Я йде назустріч всім домаганням сексуального потягу», в тому числі і таких, що підлягають категоричній забороні. Інцестуозного потягу або виконанні ненависті до найближчих родичів прагнення, «прояви безмежного і нещадного егоїзму», несумісного з нашої свідомої життям - ось змісту несвідомого, які відносяться до раннього дитинства, коли суджень, умовиводів і критики ще просто не було.

Частина цих «прихованих думок» Фрейд відносить до «денним залишкам», тобто до тих роздумів, які відбувалися у нас в попередні сновидіння дні та години. Зазвичай, викладаючи вчення Фрейда, його послідовники так і кажуть: зв'язність і розумність «думок сну» походить від «денним залишкам», тобто ми маємо справу не з несвідомим як таким, а з передсвідомим. До цих залишків додається несвідоме потяг, для виконання якого і відбувається перетворення в

образи сновидінь. Але Фрейд розрізняв ці дві групи: «... я розрізняю залишки денних вражень і приховані думки сновидіння ... залишки денних вражень - це лише частина прихованих думок сновидінь»^[19]. Коли витіснене потяг приєднується до залишків денних вражень, то це «викликає іншу частину прихованих думок сновидіння, ту, яка вже не здається раціональною і зрозумілою з життя в стані». [22, с. 12]

Таким чином, Фрейд поступово зменшує обсяг «прихованих думок», які в «Тлумаченні сновидінь» були мало не всезнаючим двійником нашого Я, а в 30-і роки власне «прихованої» стає лише одна думка, що представляє потяг. Але якщо прийняти такий погляд, то Фрейду потрібно було б переглянути всі свої ранні роботи, так як і сновидіння, і помилкові дії, і дотепні жарти, і навіть багато невротичні симптоми пов'язані в них з «несвідомим мисленням». Сьогодні психоаналітики рідко вживають фрейдівський вираз «думки сну», вважаючи за краще говорити про «уявленнях», «образах», а не про умовиводах. У перекладі на англійську ця різниця часто стирається за рахунок вживання традиційного для емпіричної традиції - Локка і Юма - терміну «ідеї», які включають в себе і сприйняття, і абстрактні поняття. Проте, якщо ми виключимо з «Тлумачення сновидінь» передумову, згідно з якою існують «приховані думки», то вся конструкція Фрейда розсипається: тлумачення, як перехід від явного змісту до прихованого, передбачає наявність латентного ідеального значення за ієрогліфами сновидінь. Якщо в сновидінні є лише одна витіснена і заборонена «думка», а саме, репрезентація забороненого потягу, тоді все тлумачення зводиться до виявлення того, що і без всяких інтерпретацій відомо психоаналітика. Але в такому разі слід визнати помилковими мало не половину приводяться в «Тлумаченні сновидінь» інтерпретацій, оскільки вони обходяться взагалі без згадки такого потягу.

У «Тлумаченні сновидінь», як і в багатьох інших роботах Фрейда, ми стикаємося з тими особливостями його мислення, про які вже йшлося вище. Як учений-емпірик, він спостерігає безліч складних душевних явищ, ретельно їх описує і класифікує. Частина цих феноменів безсумнівно вказує на існування витіснених сексуальних потягів. Фрейд висуває гіпотезу, згідно з якою *всі* ці явища можуть описуватися як похідні від таких потягів, а потім починає підганяти під неї і ті феномени, які спочатку не вміщалися в прокрустове ложе цієї гіпотези. Попередники Фрейда говорили про те, що сновидіння суть здійснення мрій і нагадують психотичні марення або звертали особливу увагу на сексуальну символіку. [23, с. 35] Фрейд узагальнює ці спостереження таким чином, що всі без винятку сновидіння робляться галюцинаторними виконаннями витіснених сексуальних потягів. У чималій кількості сновидінь інші особи можуть виступати як заміщення нас самих; Фрейд стверджує, що «всі сновидіння без виключення зображують неодмінно самого сплячого», а за іншою особою приховано наше Я, хоча це вступає в протиріччя з багатьма сновидіннями, які приводилися самим Фрейдом.

Звичайно, «Тлумачення сновидінь» містить в собі не тільки такі узагальнення. У цій роботі є багато цінних технічних рад, методів тлумачення - тому робота зберігає своє значення для психологів. Скажімо, Фрейд зауважує, що в сновидіннях часто відбувається перевертання, перетворення в протилежність, що початок і кінець дії міняються місцями. Він пише про те, що відбувається уві сні розкол між поданням і афектом і т.п. Все це - емпіричні узагальнення, і якби до таких Фрейд відносив «виконання бажань», «егоїзм сновидіння», діяльність «цензури» за допомогою згущення і зміщення, то це не викликало б заперечень. Наявність прихованого сексуального підтексту у багатьох сновидіннях теж цілком очевидно. Але є хоч греблю гати сновидінь, в

яких немає ні виконання бажань, ні «егоїзму», що змушує в будь-якому іншому бачити втілення нашого Я, ні сексуальних мотивів.

Саме квапливі узагальнення викликали критику не тільки ворожих психоаналізу кіл, а й багатьох аналітиків. Сумніви у них виникли не тільки в зв'язку з теорією, а й з практикою тлумачення. Аналізований згадує деталі сновидіння, лежачи на кушетці у аналітика. Він знаходиться в зовсім іншій ситуації, ніж та, в якій він згадував свій сон після пробудження - між цими подіями протекло від декількох годин до декількох днів. Іноді психоаналітики звертаються до тлумачення сновидінь, які наснилися кілька років тому. Тканина сновидіння така, що до зберігся малюнку можуть бути додані найрізноманітніші образи: вже перша згадка є інтерпретацією, а до неї додаються подальші, якщо сон добре запам'ятався. Якщо пацієнт вже орієнтований на певного роду теорію, то він непомітно для самого себе перетлумачує образи сновидіння в дусі цієї теорії. На кушетці у аналітика потік асоціацій направляється аналітиком в потрібне йому русло. Пацієнт надзвичайно вселяє, а тому замість розшифрування прихованого змісту сновидіння, відкривається шлях до довільної підгонці змісту до вже наявної теорії. Причому до теорії, яка спочатку стверджує, що в глибинах нашої психіки лежить вічне джерело творчої діяльності, але потім закріплює за сновидіннями статус компенсаторною діяльності, що виводить на поверхню свідомості насамперед витіснення заборонені потягу. При всіх похвалах мистецтва, які ми виявляємо у Фрейда, воно розуміється за образом і подобою «роботи сну», тобто світу ілюзій, що допомагає нам хоч на час бігти від нестерпного реальності. [24, с. 288]

Справжнім спостерігачем своїх сновидінь і симптомів є сам відчуває їх індивід. Своїми навідними питаннями аналітик повинен допомогти пацієнтові краще зрозуміти себе самого. Тут завжди є ризик того, що техніка психотерапії задає певний спосіб опису і навіть переживання, штовхає до класифікації та

інтерпретації відповідно до теорії. Найчастіше цього не помічають ні пацієнт, ні аналітик. Зрозуміло, аналітик не «вселяє» пацієнтові того, що в дитинстві у нього був недозволений конфлікт з батьком або фіксація на оральній стадії розвитку лібідо. Але якщо ми візьмемо наведені Фрейдом випадки, то виявляється, що своїми питаннями він безумовно підштовхував пацієнтів до певної трактуванні своїх спогадів і снів .

У всякому разі, символіка сновидінь явно не зводиться до статевих органів або актам. Значно більше значення має не вузький схематизм Фрейда, а поставлена їм проблема тлумачення символів сновидінь.

Невротик переживає свої симптоми як щось незрозуміле, як з ним «те, що відбувається» крім його волі і бажання. Важко передавані суб'єктивні враження поступово знаходять контури в свідомості пацієнта, коли вони приходять до мови. Аналітик може дізнатися про них теж тільки через мову аналізованого. Клінічна медицина завжди визнавала роль психологічного впливу розмови з пацієнтом (небажаність ятрогенний, ефект плацебо і т.д.); правильний діагноз часто неможливий без відповідей пацієнта на поставлені лікарем питання. Але для психотерапевта мова являє собою головний засіб і діагнозу, і лікування.

ВИСНОВКИ

Проаналізувати історичні передумови виникнення психоаналізу, дійшли до висновку, що дослідження Фрейда на початкових стадіях, були пов'язані з фізіологією нервової системи, однак поступово він зацікавився психічними розладами.

Важливий вплив на формування його поглядів мало знайомство з дослідженнями Жан-Мартен Шарко, який вивчав істеричні розлади. Саме це сприяло переосмисленню ролі психологічних факторів у виникненні захворювань і стало поштовхом до переходу від суто медичного підходу до більш глибокого аналізу психіки. Проведений теоретичний аналіз показав, що класичний психоаналіз Зигмунда Фрейда став фундаментом для розвитку сучасної психології. Він змінив уявлення про психіку, довів значення несвідомого та внутрішніх конфліктів.

Психоаналітична теорія Зигмунда Фрейда є однією з найвпливовіших у психології ХХ століття. Вона вперше системно описала внутрішню структуру особистості та пояснила поведінку людини через взаємодію свідомих і несвідомих процесів. Фрейд вважав, що психіка людини не є єдиним цілісним утворенням, а складається з кількох частин, які перебувають у постійній взаємодії та конфлікті. Особливу увагу приділили структурі особистості, яка включає такі складові, як «Воно», «Я» та «Над-Я». Їх взаємодія визначає поведінку людини та її здатність адаптуватися до вимог реального життя. Також важливим є розгляд психосексуальних стадій розвитку, які, за Фрейдом, впливають на формування характеру та індивідуальних особливостей особистості.

Основна ідея його теорії полягає в тому, що поведінка людини значною мірою визначається несвідомими бажаннями, інстинктами та внутрішніми конфліктами, які не завжди усвідомлюються особистістю. Проаналізувавши механізми психологічного захисту, підсумували, що це несвідомі способи зниження тривоги. Тобто, -усунення неприйнятних думок, проекція - приписування власних почуттів іншим, регресія - повернення до дитячих форм поведінки, сублимація- перетворення енергії в соціально прийнятну діяльність, раціоналізація -логічне пояснення поведінки, заперечення -відмова приймати реальність. [5, с. 13]

Для зменшення внутрішньої напруги людина використовує різні несвідомі способи психологічного захисту. Вони дозволяють зберігати емоційну рівновагу та уникати надмірного стресу.

Аналізуючи значення і критику психоаналізу та відштовхуючись від основних постулатів ученого про несвідомість, скерували свої погляди в напрямі обмеження ролі сексуальних потягів у поясненні психіки людини. Несвідоме наповнювали новим змістом. Місце нереалізованих сексуальних потягів посіли колективне несвідоме виражене в міфології, релігійній символіці, мистецтві тощо. Отже, людина з погляду фрейдизму – суперечлива, початково гріхозна, така, що мучиться, невротична і конфліктна істота. Це твердження згодом мало місце супротиву та іншого погляду. Досить значну роль Фрейдом було відведено вивченню снів. Сон-передбачення - вікно в таємниче майбутнє - змінюється поданням про сон як шляху всередину самого себе. Що може бути більш неповторного, ніж сон, який ніколи не присниться нікому іншому, але в той же самий час способи включення образів сну в денну реальність задані методом «перекладу». Фрейд був творцем нового способу переказу - на «кушетці» - і тлумачення сновидінь, форми їх свідомої організації, наївно вважаючи, ніби самі сни говорять в дусі його теорії.

Можемо зробити висновок, що психоаналіз Зигмунда Фрейда є важливим науковим напрямом, який суттєво вплинув на розвиток психології та сформував підґрунтя для подальших досліджень особистості. [6, с. 90]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фрейд З. «Тлумачення сновидінь». - Львів, 2014 р., с.128 (оригінал 1900) - с. 33,34.
2. Фрейд З. «Вступ до психоаналізу». - Київ, 2019 р., с.357 (оригінал 1916-1917)- с. 25,67,78.
3. Фрейд З. «Я і Воно». -Харків, 2017 р., с. 345 (оригінал 1923)- с. 233,237.
4. Фрейд З. «По той бік принципу задоволення». - Київ, 2018 р., с. 432 (оригінал 1920)- с. 77,122,123.
5. Фрейд З. «Психопатологія повсякденного життя». - Київ, 2015 р., с.126 (оригінал 1901)- с. 13,14.
6. Хьолл К. «Фрейд і психоаналіз: вступ до теорії». - Київ, 2012 р., с. 339-с. 89,90.
7. Варій М. « Психологія особистості». - Київ, 2008 р., с. 591- с. 45,46.
8. Гаврилова О. «Соціальна психологія особистості». - Київ, 2018 р., с. 675 – с. 320.
9. Гриньова Н. « Історія психології».- Умань, 2012 р., с.317-с. 34.
10. Д. Шульц, С. Шульц «Сучасна психологія»- Євразія, 2002 р., с.675- с.532.
11. С. Максименко, В. Соловієнко «Загальна психологія»- Київ, 2000 р., с. 540-с. 226.
12. Холл К., Ліндсей Г. Теорії особистості- Київ: Вища школа, 2005 р., с.663- с. 346.
13. Фромм Е. Втеча від свободи. – Київ: Основи, 2011 р., с. 237- с.78.
14. Фромм Е. Мати чи бути? – Київ,: Юніверс, 2012р.,с.798 –с. 435.
15. Лакан Ж. Семінари. – Київ: Дух і Літера, 2014 р., с.687-с. 375
16. Еріксон Е. Дитинство і суспільство. – Київ: Основи, 2006 р., с.398- с. 55.
17. Максименко С. Загальна психологія-Київ: Центр учбової літератури, 2019, с. 327- с. 137.
18. Климов Є. О. Психологія професійного самовизначення-Київ, 2018., с. 876-с.456.

19. Леонтьєв О.М. Діяльність. Свідомість. Особистість. – Київ.: Либідь, 2004 р., с. 491- с. 90.
- 20.Мазяр О. Диференціальна психологія- Київ, Либідь, 2017,с.340-с. 87.
21. Марцинковська Т.Д. Історія психології. – Київ: Центр навчальної літератури, 2012 р., с.390- с. 78.
22. Corey G. Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy. – Boston: Cengage Learning, 2017 р., с. 376- с. 12.
23. Schultz D., Schultz S. A History of Modern Psychology. – Boston: Wadsworth, 2015 р., с. 198-с. 35.
24. McLeod S. Simply Psychology. Psychoanalysis overview. – – Boston ,2020 р., с. 489- с.288.